

**SZCZEGÓŁOWE ZASADY REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY OFIAR
PRZEMOCY
W RODZINIE W RAMACH ZADAŃ POMOCY SPOŁECZNEJ**

Przemoc jest intencjonalnym działaniem lub zaniechaniem działania jednej osoby wobec drugiej, która wykorzystując przewagę sił, narusza prawa i dobra jednostki, powodując cierpienie i szkody.

Aby osoba doznająca przemocy mogła poradzić sobie ze swoją trudną sytuacją potrzebne są skuteczne działania z zewnątrz. Te działania mogą powstrzymać zaburzone interakcje w rodzinie oraz pomóc osobie doznającej krzywdy odzyskać poczucie własnej wartości i skłonić do działania uniemożliwiającego dalszą przemoc.

I. Adresaci programu:

Adresatami programu są osoby dotknięte przemocą oraz osoby stosujące przemoc. Z uwagi na fakt, że praca nad zaprzestaniem stosowania przemocy jest wielopłaszczyznowa – obejmująca wszystkich członków rodziny oraz angażująca różne instytucje – pośrednio adresatami programu są również osoby pomagające wyjść rodzinie z kryzysu.

Osobami pomagającymi rodzinie dotkniętej przemocą są m.in.: pracownicy socjalni, psychologowie, prawnicy, Policja, kuratorzy, pedagodzy szkolni oraz wszystkie osoby, które w ramach swoich możliwości i kompetencji są w stanie wpłynąć na zmianę niewłaściwych zachowań, postaw w rodzinie.

Zgodnie z przyjętym nazewnictwem:

- ofiarę przemocy określa się mianem osoby dotkniętej przemocą,
- sprawcę przemocy określa się mianem osoby stosującej przemoc.

II. Uzasadnienie potrzeby realizacji programu:

W 2010 r. pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie objętych zostało 512 rodzin dotkniętych przemocą. 151 osób z powodu przemocy domowej zmuszonych było szukać schronienia w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą.

W 2010 r. w ramach realizacji poradnictwa specjalistycznego w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej udzielono 3 446 porad, w tym 1 532 porad prawnych, 1 880 porad psychologicznych oraz 34 porad w ramach funkcjonowania Krakowskiego Telefonu Zaufania. 47 osób stosujących przemoc zostało zakwalifikowanych do programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy. W 2010 r. pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie przeprowadzili 467 interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie, założyli 179 Niebieskich Kart oraz odbyli 2 249 wizyt w rodzinach dotkniętych przemocą w ramach procedury Niebieskiej Karty.

W wielu przypadkach niewątpliwie mogło dochodzić do przejawów przemocy, które nie były przez rodzinę uświadomione, nazwane i zgłaszane. W związku z tym, zachodzi obawa kumulacji tego zjawiska, jego utrwalenia i budowania negatywnego przekazu międzypokoleniowego. Biorąc pod uwagę jedynie dane statystyczne nie mamy pełnego obrazu zjawiska. Pomimo prowadzonych kampanii społecznych, musimy mieć świadomość, że w dalszym ciągu przemoc domowa jest tematem tabu.

III. Cele programu:

1. Diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie.
2. Zmniejszenie negatywnych następstw stosowania przemocy w rodzinie.
3. Zwiększenie poczucia wartości i poczucia bezpieczeństwa osób dotkniętych przemocą w rodzinie uczestniczących w grupach wsparcia.
4. Nabycie umiejętności konstruktywnego radzenia sobie z emocjami oraz nabycie wiedzy na temat przemocy przez osoby stosujące przemoc uczestniczące w grupie korekcyjno-edukacyjnej.
5. Wzrost wiedzy na temat przemocy w rodzinie w wyniku działań informacyjno – edukacyjnych skierowanych do społeczności lokalnej i grup ryzyka.
6. Zacieśnienie współpracy z instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie w oparciu o metodę pracy zespołu interdyscyplinarnego.
7. Nabycie umiejętności z zakresu przemocy w rodzinie dla osób pracujących metodą zespołu interdyscyplinarnego.

IV. Program realizowany jest w szczególności poprzez:

1. Wdrażanie procedury Niebieskiej Karty w pomocy społecznej - postępowania pracownika socjalnego wobec sytuacji zaistnienia przemocy w rodzinie.
2. Zapewnienie wsparcia dla osób dotkniętych przemocą.
3. Udzielanie poradnictwa socjalnego, psychologicznego i prawnego dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób stosujących przemoc.
4. Tworzenie grup wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.
5. Działania korekcyjno – edukacyjne skierowane do osób stosujących przemoc.
6. Stworzenie bazy danych o instytucjach świadczących pomoc rodzinom uwikłanym w przemoc i oferowanych formach wsparcia.
7. Działania informacyjno – edukacyjne skierowane do ogółu społeczności lokalnej i grup ryzyka.
8. Aktywizowanie społeczności lokalnej do walki z problemem przemocy w rodzinie.
9. Pracę z rodzinami dotkniętymi przemocą metodą zespołów interdyscyplinarnych.
10. Organizację szkoleń dla specjalistów pracujących z rodziną metodą zespołów interdyscyplinarnych.

V. Realizacja programu:

1. Zgłoszenie problemu przemocy:

- 1.1. Informacja o występowaniu przemocy w rodzinie może pochodzić od osoby dotkniętej przemocą, od osoby trzeciej (członka rodziny, sąsiada), od przedstawiciela innej instytucji. Dodatkowo informacje o występowaniu przemocy w rodzinie pracownik socjalny może uzyskać poprzez pogłębioną diagnozę (np.: obserwację zachowań, realizację projektu socjalnego „Dobry Wieczór”), analizę zawartych kontraktów socjalnych, ustalenie przyczyn bierności osób w podejmowanych działaniach.
- 1.2. Pracownik socjalny przyjmuje każde zgłoszenie i podejmuje natychmiastowe działania: w pierwszej kolejności interwencyjne, w przypadku, gdy zagrożone jest życie i bezpieczeństwo osób dotkniętych przemocą w rodzinie; wspiera te osoby, prowadzi edukację i poradnictwo na temat przemocy, wyjaśnia m.in.: czym jest przemoc, jakie są rodzaje przemocy, konsekwencje stosowania przemocy, motywuje do podjęcia i utrzymania terapii zarówno przez osobę dotkniętą przemocą, jak i osobę stosującą przemoc; monitoruje sytuację rodzin dotkniętych przemocą.

- 1.3. Pracownik socjalny podejmuje działania również w sytuacji, kiedy istnieje ryzyko występowania przemocy, której nikt nie zgłosił.
- 1.4. Podczas przyjmowania zgłoszenia o przemoc należy w szczególności:
- a) przestrzegać zasad komunikacji (zachować spokój, wykazać zrozumienie, uważnie słuchać),
  - b) zapewnić atmosferę bezpieczeństwa i akceptacji,
  - c) poinformować, że przemoc jest przestępstwem, którego nic nie usprawiedliwia, a winę za przemoc ponosi wyłącznie osoba stosująca przemoc,
  - d) upewnić zgłaszającą osobę, że postąpiła właściwie zgłaszając problem, ponieważ przemoc trzeba i można przerwać, zwłaszcza, że osoba stosująca przemoc sama się nie zmienia,
  - e) poinformować, że prawo stoi po stronie osób dotkniętych przemocą, istnieją instytucje i specjaliści, do których można się zgłosić po pomoc,
  - f) poinformować, że wszystkie podejmowane działania służą zapewnieniu bezpieczeństwa i udzieleniu niezbędnej pomocy osobie/osobom dotkniętym przemocą w rodzinie,
  - g) poinformować, że podejmowane działania wobec problemu przemocy w rodzinie mogą być konsultowane ze specjalistami z innych instytucji pracujących metodą zespołu interdyscyplinarnego,
  - h) poinformować gdzie i w jaki sposób osoba dotknięta przemocą może skorzystać ze schronienia,
  - i) opracować wspólnie z osobą dotkniętą przemocą „plan ucieczki”, sieć wsparcia sąsiadów na wypadek wystąpienia przemocy, w sytuacji, kiedy osoba dotknięta przemocą postanawia pozostać w domu pomimo realnego zagrożenia.
- 1.5. W rodzinach dotkniętych przemocą pracownik socjalny realizuje procedurę Niebieskiej Karty, w ramach której monitoruje sytuację w rodzinie.
- 1.6. Pracownik socjalny może wspólnie z dzielnicowym, w ramach swoich kompetencji, wizytować rodziny dotknięte przemocą. Celem wspólnej wizyty jest dokładniejsze rozeznanie potrzeb rodziny, w której występuje przemoc oraz ustalenie wspólnego planu pomocy, jak również przeprowadzenie rozmowy ostrzegawczej z osobą stosującą przemoc i wspólne monitorowanie sytuacji w rodzinie.
- 1.7. W ramach prowadzonej pracy socjalnej pracownik socjalny może wykorzystać narzędzie kontraktu socjalnego. Kontrakt socjalny może zostać zawarty zarówno z osobą dotkniętą przemocą, jak i osobą stosującą przemoc. Wskazane jest, aby w realizację kontraktów włączeni byli pozostali specjaliści zaangażowani w pracę z rodziną.
- 1.8. Rodziny uczestniczące w programie mogą zostać skierowane na mediacje. Propozycję wykorzystania tej metody pracy z rodziną omawiana jest przez specjalistów pracujących metodą zespołu interdyscyplinarnego, natomiast rodzinę na mediację, po wcześniejszym uzyskaniu zgody przez osobę dotkniętą przemocą i osobę stosującą przemoc, kieruje pracownik socjalny.
- 1.9. W podejmowanych działaniach dotyczących przemocy w rodzinie (m.in. diagnozie problemu przemocy, opracowaniu planu pomocy rodzinie, wspólnych wizytach w środowisku) pracownik socjalny ma zapewnione wsparcie ze strony innych pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie, m.in.: koordynatora programu w filii, specjalisty pracy socjalnej z rodziną, który pracuje z rodziną dotkniętą problemem przemocy, psychologa i prawnika.

2. Praca z rodzinami dotkniętymi przemocą metodą zespołu interdyscyplinarnego:

- 2.1. Pracownik socjalny organizuje spotkania specjalistów z instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie pracujących z rodziną dotkniętą przemocą.
- 2.2. Do pracy metodą zespołów interdyscyplinarnych zapraszani są pracownicy: Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, Zespołu Interwencyjnego Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, sądów, placówek oświaty, placówek służby zdrowia, organizacji pozarządowych i inni.
- 2.3. Cele pracy metodą zespołów interdyscyplinarnych:
  - a) identyfikacja rodzin dotkniętych przemocą,
  - b) informacja na temat przemocy oraz instytucji pomocowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
  - c) dostarczenie wsparcia rodzinom dotkniętym przemocą,
  - d) edukacja i wzmocnienie osób z rodzin dotkniętych przemocą,
  - e) opracowanie wspólnego planu pomocy rodzinom dotkniętym przemocą,
  - f) współdziałanie w procesie monitorowania zagrożonych środowisk,
  - g) realizacja podjętych działań wraz z pozostałymi specjalistami pracującymi metodą zespołów interdyscyplinarnych, realizacja procedury Niebieskiej Karty.
- 2.4. Monitoring sytuacji w rodzinie obejmuje:
  - a) opiekę nad osobą dotkniętą przemocą: weryfikacja i aktualizowanie planu pomocy, kontynuacja wsparcia stosownie do potrzeb,
  - b) monitoring zachowań osoby stosującej przemoc: uzyskanie informacji na temat działań podjętych przez osobę stosującą przemoc, sprawdzenie, czy sprawca zaprzestał przemocy, kontynuacja wspólnych wizyt służb w celu wzmocnienia przekonania sprawcy o pozostawaniu pod nadzorem instytucji i nieuchronnych konsekwencjach kontynuowania przemocy.

3. Grupy wsparcia dla osób dotkniętych przemocą.

- 3.1. Cele grupy wsparcia:
  - a) uzyskanie wsparcia przez uczestników grupy,
  - b) zwiększenie poczucia wartości i poczucia bezpieczeństwa osób dotkniętych przemocą,
  - c) wzmocnienie uczestników w świadomym pełnieniu ról społecznych,
  - d) rozbudowanie sieci kontaktów interpersonalnych,
  - e) wzrost wiedzy na temat przemocy w rodzinie, m.in.: mechanizmów, przyczyn i skutków długotrwałego procesu przemocy oraz instytucji pomagających osobom dotkniętym przemocą,
  - f) integracja uczestników.
- 3.2. Warunki organizacyjne funkcjonowania grupy wsparcia:
  - a) grupa przeznaczona jest dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
  - b) program działania grupy zawiera elementy psychoedukacji,
  - c) osoby prowadzące: pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie (psycholog, pracownik socjalny, specjalista pracy socjalnej z rodziną), specjaliści z innych instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

4. Działania skierowane do instytucji zaangażowanych w realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

- 4.1. Organizacja cyklicznych spotkań specjalistów z instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.
- 4.2. W spotkaniach uczestniczyć będą przedstawiciele m.in.: Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie, Policji, Straży Miejskiej, sądów, prokuratury, kuratorów sądowych, placówek oświaty, placówek ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych,

- kościółów wyznaniowych, Ośrodka Interwencji Kryzysowej, Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą.
- 4.3. Spotkania organizowane będą dla poszczególnych grup zawodowych m.in.: pedagogów, prokuratorów, kuratorów sądowych, lekarzy i pielęgniarek, księży. W czasie spotkań zorganizowane zostaną prelekcje dotyczące zagadnienia przemocy i działań podejmowanych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, będzie również możliwość aktywnego udziału w dyskusji.
  - 4.4. Cele spotkań:
    - a) zacieśnienie współpracy z instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
    - b) poznanie kompetencji poszczególnych instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
    - c) wymiana dobrych praktyk,
    - d) wypracowywanie propozycji nowych, wspólnych rozwiązań w zakresie pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą.
  5. **Działania informacyjno-edukacyjne skierowane do ogółu społeczności lokalnej i grup ryzyka:**
    - 5.1. Umieszczenie informacji na stronie internetowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie na temat działań podejmowanych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
    - 5.2. Informacja na temat programu w mediach.
    - 5.3. Kolportaż plakatów i ulotek informacyjnych na terenie miasta.
    - 5.4. Przekazanie informacji na temat programu instytucjom działającym na terenie miasta m.in.: rady dzielnicy, parafie, placówki służby zdrowia, placówki kulturalne.
    - 5.5. Organizowanie spotkań ze społecznością lokalną.
  6. **Punkty Informacji Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie:**
    - 6.1. Punkty Informacji Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie funkcjonować będą w czterech miejscach Krakowa (Krowodrza, Śródmieście, Nowa Huta i Podgórze).
    - 6.2. Punkty funkcjonować będą w godzinach popołudniowych i popołudniowych.
    - 6.3. W punktach dyżury będą pełnić: prawnik, psycholog, pracownik socjalny.
    - 6.4. Oferta punktów: natychmiastowe poradnictwo, możliwość uzyskania wsparcia, możliwość uzyskania informacji na temat instytucji i osób pomagających rodzinom dotkniętym przemocą.
  7. **Działania podejmowane w ramach realizacji poradnictwa specjalistycznego:**
    - 7.1. Poradnictwo prawne i psychologiczne świadczone dla dorosłych osób dotkniętych przemocą przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie.
    - 7.2. Pośrednie wpływanie na poprawę funkcjonowania rodzin przez realizację programu korekcyjno-edukacyjnego, w ramach którego prowadzone są konsultacje indywidualne i spotkania grupowe z osobami stosującymi przemoc.
    - 7.3. Poradnictwo i wsparcie świadczone dla dorosłych osób dotkniętych przemocą w ramach funkcjonowania Krakowskiego Telefonu Zaufania.
    - 7.4. Terapia i poradnictwo świadczone dla rodzin dotkniętych przemocą w ośrodkach poradnictwa i terapii działających na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.
  8. **Interwencja kryzysowa i specjalistyczny ośrodek wsparcia:**

- 8.1. Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizuje następujące działania na rzecz osób dotkniętych przemocą: pomoc w formie wsparcia indywidualnego oraz grupowego dla osób dorosłych oraz dzieci dotkniętych przemocą, porady, terapii oraz tymczasowego schronienia dla 8 osób, przede wszystkim dla kobiet z dziećmi dotkniętych przemocą lub znajdującymi się w innej sytuacji kryzysowej czasowo uniemożliwiającej pobyt w środowisku rodzinnym.
- 8.2. Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą, świadczy usługi dla 50 osób dotkniętych przemocą tj.: całodobowy pobyt i specjalistyczną pomoc w zakresie terapeutyczno-wspomagającym, w tym prowadzenie poradnictwa medycznego, socjalnego, psychologicznego i prawnego, wsparcia indywidualnego (terapia indywidualna, wspieranie w realizowaniu indywidualnego programu usamodzielnienia oraz kontraktu socjalnego) i grupowego (grupy wsparcia oraz grupy terapeutyczne), oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, realizacja przedsięwzięć i projektów socjalnych.

9. Program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy.

9.1. Adresaci programu: osoby dotknięte przemocą, osoby stosujące przemoc.

9.2. Działania interwencyjne:

- a) cele działań interwencyjnych: przekazanie rodzinie informacji o możliwości uzyskania wsparcia i pomocy, kierowanie ich na spotkania indywidualne z psychologiem, lub prawnikiem mające na celu edukowanie i wspieranie rodzin zagrożonych przemocą, zapewnienie bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą, poinformowanie osoby stosującej przemoc o konsekwencjach jej działań, udzielenie informacji o programie korekcyjno – edukacyjnym,
- b) realizatorami działania są: pracownicy socjalni oraz psycholodzy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

9.3. Działania korekcyjno – edukacyjne adresowane do osób stosujących przemoc:

- a) cele działań korekcyjno - edukacyjnych: nabycie umiejętności rozpoznawanie własnych emocji, nabycie wiedzy na temat przemocy, jej rodzajów, konsekwencji i umiejętności rozpoznawania zachowań przemocowych, wypracowanie alternatywnych sposobów radzenia sobie ze złością i innymi negatywnymi emocjami, nabycie umiejętności konstruktywnego wyrażania złości oraz rozwiązywania konfliktów rodzinnych,
- b) praca w grupie opiera się na technikach behawioralno – poznawczych i bazuje na dynamice grupy,
- c) grupa ma charakter otwarty tzn. w trakcie jej pracy mogą dołączyć nowi uczestnicy,
- d) grupa przeznaczona jest wyłącznie dla mężczyzn,
- e) do udziału w grupie korekcyjno-edukacyjnej nie są kwalifikowane osoby wobec których istnieje podejrzenie choroby psychicznej oraz osoby uzależnione od alkoholu, które nie pozostają w terapii uzależnień.

9.4. Specjalistyczne indywidualne poradnictwo świadczone na rzecz osób stosujących przemoc przez psychologów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

10. Monitoring realizacji programu:

9.1. Sprawozdanie z realizacji programu zawiera:

- b) liczbę rodzin uczestniczących w programie,
- c) liczbę osób w rodzinach uczestniczących w programie,
- d) liczbę interwencji w rodzinach dotkniętych przemocą,
- e) liczbę założonych Niebieskich Kart w pomocy społecznej,
- f) liczbę wizyt w rodzinach dotkniętych przemocą w ramach monitoringu Niebieskiej Karty,

- g) liczbę osób dotkniętych przemocą korzystających z pomocy Działu Poradnictwa Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie,
- h) liczbę udzielonych porad prawnych,
- i) liczbę udzielonych porad psychologicznych,
- j) liczbę udzielonych porad socjalnych,
- k) liczbę rodzin dotkniętych przemocą objętych pracą specjalisty pracy socjalnej z rodziną,
- l) liczbę spotkań specjalistów pracujących metodą zespołu interdyscyplinarnego,
- m) liczbę rodzin objętych pracą metodą zespołu interdyscyplinarnego,
- n) liczbę osób korzystających z poradnictwa w Punktach Informacji Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie,
- o) liczbę udzielonych porad w Punktach Informacji Wsparcia i Pomocy dla Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie,
- p) liczbę grup wsparcia,
- q) liczbę osób dotkniętych przemocą uczestniczących w grupach wsparcia,
- r) liczbę osób stosujących przemoc zgłoszonych do programu korekcyjno-edukacyjnego,
- s) liczbę osób stosujących przemoc uczestniczących w grupie korekcyjno-edukacyjnej.